

ZPĚTNÉ VYSTAVENÍ POTVRZENÍ O PŘÍSLUŠNOSTI K PRÁVNÍM PŘEDPISŮM A JEHO NÁSLEDKY NEJEN V OBLASTI PRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ*

MARTIN ŠTEFKO

Abstract: **Retroactive Issuance of a Certificate Documenting the State of Being Subject to Legal Regulations and Its Consequences not Only in the Field of Law of Social Security**

This paper draws attention to the particularities of a certificate determining the applicability of legal regulations that is issued in connection with the co-ordination of social security schemes in the Member States of the EU, EEA and Switzerland. More frequently than ever before does an employee perform services in two or more Member States at the same time, which might lead to neglecting the duty to notify the respective host and home state agencies operating social security schemes of this. The consequences are usually fatal; by issuing the respective certificate retrospectively, the applicability of a single legal order is determined and all compulsory social security payments shall be solely made to the social security insurance schemes thereof.

Key words: social security law, coordination of social security schemes, migrant workers

Klíčová slova: právo sociálního zabezpečení, koordinace sociálního zabezpečení, migrující pracovníci

ÚVOD

Po demokratických změnách a vstupu do Evropské unie se zvýšila atraktivita České republiky, která se tak opět stala součástí široce chápaného demokratického Západu.¹ Proto zvyšování počtu cizinců žijících legálně i nelegálně v českých zemích, k němuž průběžně docházelo od 90. let minulého století lze očekávat též v budoucnu. Rozsáhlá migrace v rámci Evropské unie s sebou přinesla pro všechny členské státy jisté problémy spojené s integrací národnostních menšin v oblasti sociálního systému ochrany obyvatelstva hostitelského státu. Jeden z nich těchto problémů je nicméně přímým důsledkem existence unijního systému koordinace systémů sociálního zabezpečení členských států Evropské unie, EHP a Švýcarska.

Jedná se o nutný negativní následek principu aplikace právního řádu jediného státu, jehož smyslem je vyloučit, aby migrující osoba podléhala právním předpisům více států

* Tento článek byl vytvořen s finanční podporou Univerzity Karlovy v Praze, Právnické fakulty poskytnuté v rámci projektu „Problémy právního postavení menšin v praxi a jejich dlouhodobý vývoj“ (id. č. 13 -DF12PO10VV013).

¹ HALÁSZ, I.: *Mezinárodní migrace, krajanstva a volebné právo*. Praha, 2012, s. 18.

nebo naopak nebyla pojištěna vůbec.² Osoba zaměstnaná na území jednoho členského státu zásadně podléhá právním předpisům státu místa výkonu práce, i když má bydliště na území jiného členského státu nebo i když podnik nebo zaměstnavatel, který ji zaměstnává, má sídlo nebo místo podnikání na území jiného členského státu.

V české aplikační praxi se předmětný problém objevil teprve od roku 2011, od kdy se příležitostně stává, že u osob současně vykonávajících pracovní činnosti pro dva zaměstnavatele na území dvou a více států Evropské unie, EHP či Švýcarska dojde ke zpětnému vystavení příslušného formuláře zahraničním nositelem pojištění (často formuláře E101, resp. posléze formuláře A1).³ Do českého systému veřejného nemocenského, důchodového a zdravotního pojištění přitom obvykle bylo za tyto zaměstnance dlouhodobě hrazeno pojistné z příjmu poskytovaného českým zaměstnavatelem, v některých případech byly z českého systému sociálního zabezpečení dokonce čerpány dávky.

V důsledku vystavení zmíněného formuláře příslušnou zahraniční institucí dochází se zpětnou účinností ke stanovení příslušnosti k právním předpisům. Český zaměstnavatel je následkem toho povinen odvést pojistné do příslušného zahraničního systému. V důsledku zpětného vystavení formuláře je zaměstnavatel nejen nucen žádat vrácení odvedeného pojistného od českých nositelů pojištění zpět (přeplatky na pojistném lze ovšem vrátit pouze v případě, že nedošlo k prekluzi práva na jejich vrácení), ale je zahraniční institucí sankcionován též za pozdní odvod pojistného. Českým institucím (zejména Centru mezistátních úhrad)⁴ dále vzniká administrativní problém s přeučtováním již vyplacených dávek (nejčastěji věcných dávek poskytnutých ze zdravotního pojištění) do zahraničí.

Cílem tohoto článku není jen upozornit na tento problém, který si stále řada zaměstnavatelů nepřipouští (oddíl druhý), ale především předestřít preventivní a následných opatření, které by u svých zaměstnanců neměl žádný zaměstnavatel podcenit (oddíl třetí a čtvrtý). Efektivně tak totiž může předejít vzniku popsané situace či alespoň podstatně zmírnit její negativní dopad na zaměstnavatele.

UNIJNÍ ÚPRAVA

Pomineme historické kořeny⁵ a přikročíme rovnou k úpravě, která začala platit pro Českou republiku od přistoupení do Evropské unie. Rozhodná pravidla byla obsažena v Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 ze dne 14. července 1971, o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, ve znění pozdějších změn (dále též „původní koordinační nařízení“), a nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým

² Tak čl. 13 nařízení č. 1408/71. Z judikatury pak např. rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 17. května 1984. Raad van Arbeid proti P. B. Brusse. Z odborné literatury např. komplexně KOLDIN-SKÁ, K. – PIKOROVÁ, G. – ŠVEC, L. – TOMEŠ, I.: *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. Praha, 2012.

³ Příkladem může být přípis slovenské Sociální poisťovny ústredie ze dne března 2014, ze kterého plyne, že zaměstnanec v obdobích od 1. 1. 2005 do 28. 2. 2005, 1. 3. 2005 do 30. 4. 2010 a od 1. 5. 2010 do 31. 12. 2014 podléhal právu sociálního zabezpečení Slovenské republiky.

⁴ Zde ovšem odhlížíme od daleko závažnějších problémů spojených s tímto spolkem, který vykonává veřejnou moc.

⁵ Zejména nařízení Rady EHS č. 3/58 a 4/58.

se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady č. 1408/71, ve znění pozdějších změn (dále pro přehlednost též „původní koordinační nařízení“). U většiny členských států Evropské unie došlo ke změně od 1. května 2010, kdy se aplikují pravidla obsažená v nových koordinačních nařízeních – nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, v platném znění (dále pro přehlednost též „nové koordinační nařízení“), a nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004, opět v platném znění (dále „nařízení č. 987/2009“).

Nutno ovšem upozornit, že u nového koordinačního nařízení došlo k opožděné aplikaci na občany třetích států. Od 1. 1. 2011 je účinné nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1231/2010, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 883/2004 a nařízení č. 987/2009 na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti. K aplikaci nových koordinačních nařízení se zavázalo Švýcarsko teprve od 1. 4. 2012 a Island, Lichtenštejnsko, Norsko od 1. 6. 2012. Na občany třetích zemí, migrující v rámci Velké Británie a Dánska se i nadále po 1. 5. 2010 vztahují původní koordinační nařízení. Původní i nové koordinační nařízení považují souběžný výkon práce ve více členských státech za výjimku. Postup v takovýchto případech upravoval čl. 14 původního koordinačního nařízení a nyní upravuje čl. 13 nového koordinačního nařízení.

Čl. 14 původního koordinačního nařízení je uvozen názvem Zvláštní pravidla pro jiné osoby než námořníky vykonávající závislou činnost. Hraniční ukazatele pro obvyklý výkon zaměstnání na území dvou nebo více členských států obsahuje čl. 14 odst. 2 nařízení č. 1408/71, který dále rozlišuje mezi dvěma kategoriemi osob. První kategorií jsou zaměstnanci podniku, jenž na cizí nebo na vlastní účet provozuje mezinárodní přepravu cestujících nebo zboží po železnici, silnici, ve vzduchu nebo po vnitrozemských vodních cestách a má sídlo nebo místo podnikání na území členského státu, přičemž tyto cestují nebo létají. Druhou kategorií jsou všichni ostatní zaměstnanci. V jejich případě je pravidlo obsaženo v čl. 14 odst. 2 písm. b) část i) nařízení č. 1408/71, z něhož vyplývá, že zaměstnanec „podléhá právním předpisům členského státu, na jehož území má bydliště, vykonává-li svou činnost částečně na uvedeném území nebo pracuje-li pro několik podniků nebo zaměstnavatelů, kteří mají sídlo nebo místo podnikání na území různých členských států“. Bydlištěm se přitom nerozumělo trvalé, ale obvyklé bydliště, tedy místo, kde leží ohnisko životních zájmů příslušné osoby. Toto místo bylo/je určováno na základě individuálního posouzení, které bere v potaz mj. rodinnou situaci zaměstnance, důvody jeho případného stěhování, povahu vykonávané činnosti apod.⁶

Nové koordinační nařízení předmětnou situaci upravilo v čl. 13 odst. 1 písm. a) tak, že na osobu obvykle pracující jako zaměstnanec ve dvou nebo více členských státech, se vztahují právní předpisy členského státu, na jehož území má bydliště, vykonává-li podstatnou část činnosti v tomto členském státě. Oba klíčové pojmy – bydliště a pod-

⁶ Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 17. února 1977. Silvana di Paolo proti Office national de l'emploi, C-76/76. Ve vztahu k akademickým pracovníkům dále Soudní dvůr judikoval, že pokud je činnost akademického pracovníka v jiném státu limitována výměnným programem mezi univerzitami či je podmíněna konkrétním grantem, nelze hostitelský stát považovat za místo obvyklého bydliště. K tomu dále např. rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 8. července 1992. Doris Knoch proti Bundesanstalt für Arbeit, C-216/89.

statnou část zaměstnání vykládá čl. 11 a 14 nařízení č. 987/2009. Pro určení bydliště je nutno provést celkové posouzení veškerých dostupných a významných informací o skutečnostech, které mohou zahrnovat podle okolností: (i) délku a nepřetržitost přítomnosti na území dotčených členských států, (ii) osobní situace dané osoby a jejich rodinných vazeb; (iii) vykonávání jakýchkoliv nevýdělečných činností, (iv) zohlednění situace týkající se bydlení, a (v) stát, ve kterém je daná osoba pokládána za daňového rezidenta. Nařízením č. 987/2009 v čl. 14 interpretuje „podstatnou část zaměstnání“ tak, zda je vykonávána kvantitativně podstatná část všech činností zaměstnané osoby, aniž by se nutně jednalo o hlavní část těchto činností. Pro určení toho, zda je podstatná část činností vykonávána v členském státě, je nutno zohlednit orientační kritéria jako pracovní doba nebo odměna. Podíl nižší než 25 % je v rámci celkového hodnocení ukazatelem toho, že v příslušném členském státě podstatná část činností vykonávána není.

Příslušné instituce na základě původního i nového koordinačního nařízení potvrzovaly a potvrzují příslušnost k příslušným právním předpisům vydaním formulářů E101 a A1. Pokud se tak stalo či stane retroaktivně, je možné zpochybnit vydaný formulář pouze u příslušné instituce, která jej vystavila. Dokud nebude předmětné osvědčení zrušeno, je považováno za platné a závazné.⁷ Ke zpětnému vystavení formuláře E101 či A1 je nutno zdůraznit, že samo o sobě není důvodem k jeho zpochybnění. I když se jedná jistě o nežádoucí praxi, tato praxe neodporuje ani původnímu, ani novému koordinačnímu nařízení, což je názor sdílený ostatně zatím jak Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, tak Českou správou sociálního zabezpečení (ČSSZ).

PREVENCE

Problematickými zaměstnanci jsou zaměstnanci, kteří vzhledem k charakteru vykonávané práce mohou současně konat práci na území více členských států Evropské unie, resp. EHP a Švýcarska a přitom by mohli mít bydliště mimo území České republiky. U takového okruhu zaměstnanců je nutno zvážit, zda se vůbec vyplatí takového zaměstnance najmout. Pokud ano, pak by bylo vhodné držet míru jejich pracovního zapojení na takové úrovni, aby nedošlo k založení účasti na českém veřejnoprávním zdravotním, důchodovém a nemocenském pojištění.

Není-li to možné, pak je nutno identifikovat zemi, k jejímuž systému sociálního zabezpečení je takovýto zaměstnanec příslušným. K tomuto účelu je možno využít např. ust. § 95 odst. 1, písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění, dle něhož je zaměstnavatel povinen vést evidenci o svých zaměstnancích účastných pojištění, která musí pro účely pojištění obsahovat tyto údaje: místo trvalého, popřípadě hlášeného pobytu zaměstnance, údaj o místě výkonu práce, je-li toto místo trvale v cizině, a o tom, zda je zaměstnanec v cizině povinně účasten důchodového pojištění, státní občanství, a byl-li zaměstnanec povinně účasten důchodového pojištění v cizině a zaměstnavatel je jeho prvním zaměstnavatelem po skončení této účasti nebo za jejího trvání, též údaj o názvu a adrese cizozemského nositele pojištění a o cizozemském čísle pojištění,

⁷ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 26. ledna 2006. Rijksdienst voor Sociale Zekerheid proti Herbosch Kiere NV, ve věci C-2/05.

a u smluvního zaměstnance též identifikační údaje jeho zahraničního zaměstnavatele, jakož i den zahájení a den skončení výkonu práce smluvního zaměstnance na území České republiky.⁸

Zaměstnavatel by měl nejen o této povinnosti poučit svého budoucího zaměstnance před vznikem pracovního poměru či jiného pracovněprávního vztahu, ale měl by prová-
dět soustavnou kontrolu, zda v průběhu trvání pracovněprávního vztahu nedošlo u za-
městnance v tomto smyslu ke změně. Zaměstnavatel by měl dále zvážit zajištění úhrady
případné majetkové újmy, která by mu v důsledku nesplnění informační povinnosti ze
strany zaměstnance mohla v budoucnu vzniknout.⁹

Informační povinnost ovšem tíží též zaměstnance. Dle čl. 12a odst. 1 písm. a) naří-
zení č. 574/72 je totiž osoba, která obvykle vykonává svou činnost na území dvou nebo
více členských států nebo v podniku, jenž má sídlo nebo místo podnikání na území
jednoho členského státu, a která překračuje společnou hranici dvou členských států
nebo která je současně zaměstnána na území jednoho členského státu a samostatně vý-
dělečně činná na území jiného členského státu, uvědomí o této situaci instituci určenou
příslušným úřadem členského státu, na jehož území má bydliště. Nařízení č. 987/2009
stanoví, že osoba, která vykonává činnosti ve dvou nebo více členských státech, o tom
uvědomí instituci určenou příslušným orgánem členského státu, v němž má své bydliště.

REAKCE NA PROTEKTORÁTNÍ FORMULÁŘ

V případě, že zaměstnavateli bude doručen příslušný formulář (např. E101 či
A1) vystavený k tomu příslušnou zahraniční institucí, obvykle se nejprve obrátí na svého
právního zástupce a následně společně hledají pomoc u Ministerstva práce a sociálních
věcí ČR a ČSSZ. K tomu je nutno konstatovat, že již při prvním výskytu zpětně vystave-
ných E101 formulářů byl dohodnut s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR postup,
který bude ČSSZ ve vztahu k zahraničním institucím v takových případech prosazovat.
Tak tomu též v praxi skutečně je, nicméně argumentace ČSSZ apelující u zahraničních
institucí na dodržení zásady dobré spolupráce institucí a zejména na vzniklé negativní
důsledky vůči českým zaměstnavatelům obvykle k nápravě nevedou. Zahraniční instituce
setrvávají na vystavených formulářích. Činí tak s poukazem na to, že vystavení formu-
láře E101 či A1 s retroaktivní účinností je návratem ke stavu, který by existoval při jeho
včasném vystavení, a je tedy plně v souladu s koordinačními nařízeními. I proto je snaha
hledat řešení též na mnohostranném fóru v rámci EU – ve Správní komisi pro koordinaci
systémů sociálního zabezpečení EU podřízené Evropské komisi.

O to důležitější je z pohledu jednotlivých dotčených zaměstnavatelů další neop-
minutelná působnost ČSSZ, která spočívá ve věcném řešení konkrétních případů, kdy
došlo zahraniční institucí k retroaktivnímu vystavení příslušného formuláře, např. právě
E101 či A1. Řešení spočívá dle čl. 16 odst. 1 nového koordinačního nařízení v tom, že
dva nebo více členských států, příslušné orgány těchto členských států nebo subjek-

⁸ ČSSZ na svých webových stránkách výslovně na tuto oznamovací povinnost pojištěnce upozorňuje.

⁹ K tomu lze využít např. institut dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, ručení jiné osoby či zajišťo-
vací převod práva.

ty určené těmito orgány se mohou v zájmu určitých osob nebo skupin osob vzájemnou dohodou stanovit výjimky z článků 11 až 15 cit. koordinačního nařízení. Jedná se o specifickou mezinárodní dohodu, k jejímuž vyjednání i uzavření je za českou stranu oprávněna právě ČSSZ. Předmětem takovéto dohody bývá úprava výjimky z principu jednoho rozhodného právního řádu.¹⁰

Před vlastním podáním žádosti o výjimku se zejména doporučuje zjistit, zda dotčený zaměstnanec pracoval u více zaměstnavatelů na území České republiky, od kdy byl účasten českých subsystemů sociálního pojištění, jaké věcné či peněžité dávky sociálního zabezpečení v České republice čerpal, kde měl bydliště, kdy byly provedeny kontroly ze strany českých orgánů sociálního zabezpečení a s jakým výsledkem atd. Vzhledem k obtížnosti celé věci je obvykle nutné požádat o konzultaci na věcně příslušném odboru ČSSZ. Ku prospěchu věci je rozhodně též návštěva Ministerstva práce a sociálních věcí, neboť v některých členských státech EU je k rozhodnutí o schválení výjimky a následnému uzavření dohody dle čl. 16 nového koordinačního nařízení příslušný ústřední orgán státní správy.

VÝKON ROZHODNUTÍ CIZÍHO NOSITELE POJIŠTĚNÍ NA ČESKÉM ÚZEMÍ

Někteří zaměstnavatelé v reakci na vystavení příslušného formuláře spíše volí pasivitu, neboť se domnívají, že zahraniční nositelé sociálního pojištění nebudou oprávněni ani schopni provést výkon svých rozhodnutí, kterými bude uložena případná povinnost doplatit dlužné pojistné a penále do příslušného systému sociálního zabezpečení, na českém území. Dalším důvodem může být víra v mezitímní promlčení pohledávky či prekludování práva na odvod pojistného či penále.

VÝKON ROZHODNUTÍ

Svůj názor opírají o výjimky v českém zákoně o mezinárodním právu soukromém¹¹ a nedostatku příslušné úpravy v obecných koordinačních předpisech¹² či

¹⁰ Žádost o výjimku je k dispozici zde: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/48A589D4-20C1-4CDB-9DE1-D02A14D9F592/0/EU101105_zadost_ZAM_1.pdf [cit. 20. 10. 2014].

¹¹ K tomu viz např. PAUKNEROVÁ, M. – ROZEHNALOVÁ, N. – ZAVADILOVÁ, M. a kol.: *Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentář*. Praha, 2013, s. LXXI.

¹² K tomu lze odkázat na čl. 1 odst. 2 písm. c) nařízení č. 44/2001 Brusel I o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (resp. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech); čl. 2 odst. 2 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu; či čl. 2 odst. 2 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. Z povahy věci nepřichází v úvahu ani Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky či nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

mezinárodních smlouvách o právní pomoci.¹³ K tomu je nutno říci, že relevantní právní úprava je obsažena jednak v čl. 92 původního koordinačního nařízení, jednak v čl. 84 nového koordinačního nařízení.

Dle původního koordinačního nařízení mohou být příspěvky splatné instituci jednoho členského státu vybírány na území jiného členského státu v souladu se správním postupem a se zárukami a výsadami použitelnými na vybírání příspěvků splatných odpovídajícímu orgánu posledně uvedeného státu.¹⁴ Nové koordinační nařízení je ještě podrobnější. Dle čl. 84 odst. 2 nového koordinačního nařízení se vykonatelná rozhodnutí zahraničního nositele pojištění, která se týkají vybírání dlužného pojistného a penále, uznávají a vykonávají na základě žádosti zahraničního nositele pojištění v jiném členském státě v mezích a podle postupů stanovených právními předpisy a jakýmkoli jinými postupy vztahujícími se na podobná rozhodnutí v České republice. Nároky zahraničního nositele pojištění tak požívají při výkonu rozhodnutí, konkurzním nebo vyrovnacím řízení v České republice stejných výsad, jaké přiznávají české právní předpisy pohledávkám téhož druhu. Postup provádění tohoto článku včetně úhrady nákladů se řídí prováděcím nařízením nebo, je-li to nezbytné a jako doplňkové opatření, prostřednictvím dohod mezi členskými státy.

V souladu s čl. 71 nařízení č. 987/2009 je prioritní zápočet buď mezi institucemi příslušných členských států nebo vůči dotyčné fyzické či právnické osobě. Není-li prostřednictvím zápočtu možné vymoci celou pohledávku nebo její část, jsou dlužné částky vymáhány podle článků 75 až 85 nařízení č. 987/2009. V aplikační praxi skutečně ČSSZ přebírá bez větších problémů výkon rozhodnutí zahraničních nositelů pojištění, pokud toto rozhodnutí bylo povinnému doručeno a nabylo právní moci. Jistý manévrovací prostor nicméně nabízí, požaduje-li zahraniční instituce též vymození penále. Ustálenou praxí ČSSZ v případech, kdy je retroaktivně vystaveno potvrzení o příslušnosti k českým právním předpisům, totiž je nevyměřovat penále za opožděný odvod pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti do českého systému, pokud zaměstnavatel odvedl příslušná plnění do systému státu, o němž se domníval, že je rozhodný.

Nedošlo-li k doručení předmětných rozhodnutí a zahraniční nositel pojištění o to požádá, pak ČSSZ doručí tato rozhodnutí stejným postupem jako vlastní rozhodnutí.¹⁵

¹³ Srov. např. Smlouvu mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech (publikovaná sdělením č. 209/1993 Sb.).

¹⁴ Prováděcí nařízení č. 574/72 v čl. 116 stanoví, že dohody o vrácení příspěvků sjednané na základě čl. 92 odst. 2 starého koordinačního nařízení se zapisují do přílohy 5 prováděcího nařízení. Pokud jde o Českou republiku, pak zde však uvedeno nic není.

¹⁵ Z četných aplikačních problémů lze v této souvislosti upozornit na to, že úprava obsažená v čl. 92 starého koordinačního nařízení nebyla natolik podrobná, jako je úprava v základním nařízení a v prováděcím nařízení č. 987/2009, a její aplikace by nám tak dávala větší prostor pro využití případných procesních chyb v postupu příslušných institucí. Vzhledem k přechodným ustanovením nového koordinačního nařízení lze přitom pochybovat o tom, že by bylo možné použít nové koordinační nařízení i na vymáhání nedoplatků na pojistném, které vznikly před účinností tohoto nařízení.

PROMLČENÍ

K ošetnetnosti čekání na promlčení či prekluzi je nutno zohlednit specifčnost příslušné zahraniční právní úpravy. Tak např. právo předepsat pojistné na sociální pojištění (dále „pojistné“) se v souladu s ust. § 147 odst. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálním poistení, v platném znění (dále „zákon o sociálním pojištění“), promlčí za deset let od jeho splatnosti. Splatnost pojistného je upravena v ust. § 143 zákona o sociálním pojištění a obecně platí, že pojistné je splatné do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který se platí pojistné.

Nicméně právo předepsat pojistné se nepromlčuje, pokud nebyla splněna povinnost dle ust. § 231 odst. 1 písm. b) zákona o sociálním pojištění, dle něhož je zaměstnavatel povinen přihlásit zaměstnance do registru pojištěnců spořitelů starobního důchodového spoření. Zmíněná překážka započítání běhu promlčecí doby byla upravena v zákoně o sociálním pojištění již od 1. 1. 2004. V edici účinné k 1. 5. 2005 byl zaměstnavatel povinen přihlásit zaměstnance do registru pojištěnců a spořitelů starobního důchodového spoření zaměstnance dle ust. § 4 odst. 1 cit. zákona k nemocenskému a důchodovému pojištění, pojištění v nezaměstnanosti a zaměstnance dle ust. § 4 odst. 2 cit. zákona k úrazovému pojištění před vznikem pojistných vztahů, nejpozději však před započítáním výkonu činnosti zaměstnance. Právo vymáhat pojistné se promlčí za šest let ode dne právní moci rozhodnutí, kterým bylo rozhodnutí předepsáno.¹⁶

ZÁVĚR

Jakkoliv je koordinace systémů sociálního zabezpečení členských států EU, smluvních států EHP a Švýcarska při různosti národních systémů sociálního zabezpečení naprosto nevyhnutelná, má i své stinné stránky. Stinnou stránku principu určení pouze jednoho rozhodného právního řádu, je možnost identifikace toho správného systému sociálního zabezpečení až po létech. Tento problém je přitom způsobilý zásadním způsobem postihnout sociální práva, která případně pracovník v mezidobí svou výdělečnou činností v jiném členském státě EU nabyt. V jejich případě totiž hrozí nejen sankce za opožděný odvod pojistného do veřejnoprávních systémů správného systému sociálního zabezpečení, ale též odpovědnost vůči zaměstnavateli za nesplnění oznamovací povinnosti a úmyslné způsobení škody. Proto je zcela na místě, aby nejen odborná obec, ale též zaměstnavatelé a příslušníci těchto novodobých národnostních menšin věnovali pozornost nástrojům, kterými lze potenciálně jim hrozící nebezpečí správně ošetřit a posléze též vyloučit.

Čeští i zahraniční zaměstnavatelé jsou s tímto problémem fatálně konfrontováni, když příslušná zahraniční instituce vystaví formulář určující příslušnost k zahraničnímu

¹⁶ Zákon o sociálním poistení neobsahuje ani obecnou úpravu prominutí penále, jak ji známe z české úpravy. Jednotlivé novely cit. zákona však poměrně pravidelně obsahují úpravu umožňující odpustit penále, pokud bylo do stanovené doby uhrazeno dlužné pojistné. Konkrétně je taková úprava obsažena např. v ust. § 293al (období před 1994), § 293ap (období před 1. 1. 2007), § 293bj (období před 1. 6. 2009) a ust. § 293bl (období před 1. 1. 2010). Posledně zmíněné prominutí penále se uplatnilo, pokud došlo k zaplacení dlužného pojistného do 30. 4. 2010.

systému sociálního zabezpečení se zpětnou účinností i desetiletí. V oblasti sociálního zabezpečení tento princip ovšem neznamená pouze určení rozhodného práva, ale též určení instituce, které je nutno odvádět povinné platby na sociální zabezpečení, a to že tyto platby je nutno počítat dle zahraničních právních předpisů. V důsledku zpětného vystavení formuláře je zaměstnavatel nejen nucen žádat vrácení odvedeného pojistného od českých nositelů pojištění zpět, ale je zahraniční institucí sankcionován též za pozdní odvod pojistného. Takovýto postup zahraničních institucí obvykle nejenže není v rozporu s unijní úpravou, vystavený příslušný formulář je závazný též pro české orgány.

K této situaci však může dojít pouze u určitých profesí a navíc jedině v případě, že zaměstnanec a jeho zaměstnavatelé zásadním způsobem podcení své oznamovací a evidenční povinnosti. Došlo-li k souběžným odvodům pojistného do více systémů sociálního zabezpečení či dokonce k souběžnému (nekoordinovanému) čerpání dávek ve více členských státech EU, smluvních státech EHP a Švýcarsku, pak jedině koncepčně nekoncepční řešení je sjednání mezistátní dohody čl. 16 odst. 1 nového koordinačního nařízení. V této dohodě mohou dva nebo více členských států, příslušné orgány těchto členských států nebo subjekty určené těmito orgány v zájmu určitých osob nebo skupin osob stanovit výjimky z článků 11 až 15 cit. koordinačního nařízení.

Proto je namístě nepodceňovat prevenci a v případě zaměstnání osoby, která souběžně koná výdělečnou činnost ve více členských státech EU, smluvních státech EHS a Švýcarsku včas zjistit, v kterém státě má takovýto zaměstnanec bydliště a kde vykonává podstatnou část své činnosti. Má-li v tomto ohledu zaměstnavatel důvodné pochybnosti, může se obrátit na ČSSZ. Pokud ani poté nebude možné zjistit rozhodný systém sociálního zabezpečení, může ČSSZ v souladu s čl. 16 odst. 4 nařízení č. 987/2009 požádat, z důvodu panující nejistoty, o určení použitelných právních předpisů a vyžádat tak kontakt mezi institucemi nebo orgány dvou nebo více členských států. V takovém případě lze společnou dohodu určit právní předpisy, které se budou vztahovat na dotyčnou osobu, a to s ohledem na článek 13 nového koordinačního a čl. 14 nařízení č. 987/2009. V případě rozdílných stanovisek institucí a dotčených příslušných orgánů, nezbyvá než doufat v to, že tyto orgány budou usilovat o dohodu v souladu s výše uvedenými podmínkami. Do doby účinnosti společné dohody se postupuje dle čl. 6 nařízení č. 987/2009, který upravuje prozatímní uplatňování právních předpisů a prozatímní poskytování dávek.¹⁷

Autor:

doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.,
Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze,
stefkom@prf.cuni.cz

---

¹⁷ KOLDINSKÁ, K. – PIKOROVÁ, G. – ŠVEC, L. – TOMEŠ, I.: *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. Praha, 2012, s. 84.